

Etkili bir sınıf yönetiminde bütünsel model¹**Alime Duran², Seda Emekdar Özçimen³**

DOI 10.5281/zenodo.10667943

Özet

Bu makalede sınıf yönetimi yaklaşımlarından bütünsel modelin özelliklerini ve araçlarını tanıtmak amaçlanmıştır. Sınıf yönetimi modellerinden "Bütünsel Model" kapsayıcılığı yönünden dikkat çeken modellerden birisidir. Çalışmada bütünsel modelin sınıf yönetimi algılarını bütünleştiren bir model olduğundan yola çıkarak, etkili sınıf yönetimindeki yeri ve önemi hakkında vurgulamalar yapılmıştır. Bu bağlamda araştırma kapsamında sınıf yönetimi, etkili sınıf yönetimi, sınıf yönetimi modelleri ve bütünsel modelle ilgili alan yazın dikkatli ve sistemli şekilde incelenerek derlenmiş bilgiler verilmiştir. Bütünsel model ve etkili sınıf yönetimi, bu alanda yapılan çalışmaların az olduğu düşüncesiyle ayrıntılı bir şekilde taranmıştır. Birçok kaynaktan edinilen bilgiler konu kapsamında bir bütün ve öz halinde derlenmiştir. Derleme sonucunda ulaşılan bilgilere dayanarak bütünsel modelin sınıf yönetimini etkileyen faktörler açısından ve olumsuz durumlar karşısında tepkisel, önlemsel, gelişimsel modellerin belirli yönlerde ön plana çıkmasından hareketle aktif kullanılması gereken yöntemlerden biri olarak düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: etkili sınıf yönetimi, bütünsel model, sınıf yönetimi modelleri**Holistic model for effective classroom management****Abstract**

This article aims to introduce the features and tools of the holistic model among classroom management approaches. Among the classroom management models, the "Holistic Model" is one that attracts attention regarding its inclusiveness. In the study, based on the fact that the holistic model is a model that integrates classroom management perceptions, its place and importance in effective classroom management were emphasised. In this context, within the scope of the research, the literature on classroom management, effective classroom management, classroom management models and holistic models were carefully and systematically examined and compiled information was given. The holistic model and effective classroom management have been scanned in detail with the idea that there are few studies in this field. The information obtained from many sources was compiled as a whole and concise within the scope of the subject. Based on the information obtained as a result of the review, the holistic model is considered to be one of the methods that should be used actively in terms of the factors affecting classroom management and the prominence of reactive, preventive and developmental models in certain aspects in the face of adverse situations.

Keywords: effective classroom management, holistic model, classroom management models

¹ DERLEME ÇALIŞMASIDIR² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, alimedurann13@gmail.com³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, sedaemekdarozcimen@gmail.com

Giriş

Eğitim-öğretim sistemimiz, öğrencilerin kendi öğrenme gücü ve yetenekleri içerisinde yetişmesini ve gelişmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda kendisine, ailesine, çevresine, topluma, ülkesine yararlı bir birey olması beklenir. Bu amaçlarda başarılı olmak için etkili bir sınıf yönetimine ihtiyaç duyulmaktadır. Etkili bir sınıf yönetiminin başlıca unsurlarından birisi öğretmenlerdir. Öğretmenler, eğitim-öğretim ortamının sağlanması, hazırlanan programların uygulanması, öğrencilerin karşılaşabileceği sorunları kaldırma, derse katılımı sağlamada, zaman yönetiminde, sosyal ilişkilerde davranışların olumlu yönde olmasını sağlamada etkin rol oynarlar. Bu eylemler bilinçli ve sistemli şekilde uygulandığında sınıf yönetiminin etkili olacağı düşünülmektedir. Öğretmen, etkili sınıf yönetimiyle birlikte sınıfta kullanacağı yönetim modelini de belirli ölçütler doğrultusunda seçmelidir. Bu ölçütler; öğrenci özellikleri, ortam özellikleri, yönetim anlayışı, eğitim-öğretim programıyla ilişkili ders, konu ve amaç olarak görülmektedir.

Etkili bir sınıf yönetimi sağlamada seçilen sınıf yönetimi modelleri etkin rol oynamaktadır. Yapılan incelemeler doğrultusunda sınıf yönetimi modellerinin; geleneksel model, tepkisel model, gelişimsel model, önlemsel model ve bütünsel model olarak sınıflandırıldığı görülmüştür. Makalede üzerinde daha çok durulan bütünsel model; önlemsel, gelişimsel ve tepkisel modelin sentezi gibi düşünülmektedir. Bu üç modeli de içinde barındırdığı için sınıf yönetimi sırasında oluşacak durum ve sorunlar kısmında uygun olan bir model kullanımı tercih edilerek etkili sınıf yönetimi sağlanacağı kanısındayız. Bu bağlamda bu modelin anlaşılmasına katkı sunmayı amaçlıyoruz.

Sınıf Yönetimi

Sınıf yönetimi eğitim-öğretim sürecinde önemli bir yere sahiptir. Öğrenmenin en etkili şekilde yapılabilmesi, öğrenme sürecinde öğrenci davranışlarının uyum içerisinde olmasını sağlamak için temel unsurlardan birisidir. Öğrenmeyle ilgili okul, aile, çevre, öğrencinin kişisel gelişimi vb. diğer unsurlar yer alsa da öğrenme sürecinde sınıf yönetimi büyük bir paya sahiptir.

Sınıf yönetimiyle ilgili Sarıtaş (2000) araştırmaları sonucunda kapsamlı bir açıklama yapmıştır. Eğitim-öğretim programı ve planı, öğretim yöntemi, eğitim etkinliği, teknoloji, zaman, mekân, öğretici ve öğrenci arasında etkili bir koordinasyon sağlanması gerekmektedir. Sağlanan bu koordinasyon aracılığıyla öğrenmeye elverişli bir ortam ve düzenin gerçekleştirilmesi ve sürdürülmesi olarak sınıf yönetimini tanımlamıştır (Sarıtaş, 2000). Kaya (2002) sınıf yönetimini, belirlenen eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesi için planlama, örgütleme, uygulama ve değerlendirme fonksiyonları doğrultusunda ilke, kavram, kuram, model ve tekniklerin sistematik ve bilinçli olarak uygulanmasıyla ilgili etkinliklerin tümü olarak tanımlamıştır (Kaya, 2002). Sınıf yönetimi; sınıf kurallarının belirlenmesi, uygun bir sınıf düzeninin sağlanması, öğretimin ve zamanın etkili bir şekilde yönetilmesi ve öğrenci davranışlarının denetlenerek olumlu bir öğrenme ortamının geliştirilmesi süreci olarak da tanımlanmıştır (Çelik, 2020).

Sınıf yönetiminin tanımıyla ilgili araştırmalardan doğan bakış açılarına bu derlemede tamamen yer veremesek de yapılan tanımlardan hareketle akademik ve sosyal etkinliklerin öğrenciye en etkili şekilde ulaştırılabilmesi konusunda öğretmenin rehberlik eşliğinde sınıfı ve ortamını organize ederek yönetmesi olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Sınıf yönetiminin etkili olması eğitim-öğretim faaliyetlerinde başarılı olunmasında önemli rol oynamaktadır (İlgar, 2005).

Etkili Sınıf Yönetimi

Sınıf yönetimi bir nevi etkili öğrenme ortamının oluşturulması ve yönetimidir. Sınıf yönetiminde etkili olan unsurlar önem sırasına değişkenlikler gösterebilmektedir. Sınıf yönetiminin değişkenleri; öğrenci, öğretmen, ortam, okul ve eğitim yönetimi, çevre olarak sıralanmaktadır. Öğretmen, etkin bir sınıf yönetimin temel unsurlarından birisi olarak görülmektedir. Diğer unsurların bir araya getiricisi ve bir noktaya kadar da belirleyicisi olduğu ön plana çıkarılmıştır. Öğretmenin yeterlilikleri artırılıp, bunları kullanımının temel değişkeni olan mesleğe karşı tutumu olumlu olacak şekilde iyileştirilmelidir. Olumlu tutumlar doğrultusunda öğretmenden iyi ve etkili bir sınıf yönetimi beklenmektedir (Başar, 1999:).

Sınıf yönetimini etkili bir öğrenme ortamı kurma ve bu ortamı koruma süreci olarak gören öğretmenler, diğer öğretmenlere göre daha başarılı olmaktadır. Öğretmenler sınıf yönetimi hususunda öğretmenlik okullarında akademik olarak edinimlerini elbette sağlamışlardır. Edinilen akademik kazanımlarla birlikte güncel olarak da kendilerini yenilemeli ve farklı yöntemler öğrenmeye açık olmalıdırlar (Kıran,2005).

İyi ve etkili bir sınıf yönetiminin öğrencinin davranışlarında etki etmek istediği üç amaç vardır: Birinci amaç, öğrencinin dikkatini vermesini sağlamak. İkinci amaç, öğrencinin motivasyonunu sağlamak. Üçüncü amaç, öğrencide özdenetim oluşturmaktır. Bu amaçlar doğrudan eğitim-öğretimle ve öğretimi kolaylaştırma ile ilişkilidir. Öğrencilerin başarı düzeylerinin artırılması için belirlenen ölçütler doğrultusunda hareket edilmektedir (Çelik, 2005).

Sırtkaya ve diğerleri (2023) yaptıkları araştırma sonucunda etkili sınıf yönetimiyle ilişkili (katılımcı görüşleri) üç unsur ön plana çıkmıştır. Birincisi, sınıf içi etkileşim ve iş birliği teması, öğretmen ve öğrencilerin çeşitli teknikleri kullanarak sınıf içerisinde iletişimini ve uyumluluk seviyesinin artırması gerekliliğiyle ilişkilidir. Etkili iletişim verimli öğrenmeyi sağlar ve davranış yönetimini olumlu yönde etkiler. Bu iletişim beraberinde etkili sınıf yönetimini getirmektedir. İkincisi, sınıf ortamının güvenliği temasıdır. Güvenli sınıf ortamlarında öğrenmeyle ilişki olan odaklanmanın arttığı ve öğrenci-öğretmen etkileşiminin olumlu yönde olduğunu ortaya koymuştur. Üçüncüsü, iyi planlanmış bir öğretim yaklaşımıdır. Bu yaklaşım öğrenci ihtiyaçlarına uygun öğretim yöntemleri, eğitimlerle öğretmenlerin desteklenmesi, ilgi, yetenek ve sorunların belirlenmesi etkili bir sınıf yönetimi ve öğretiminin unsurları arasında olduğuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda plan-program, iletişim, öğrenci-öğretmen uyumu, mekân güvenliğinin öğrenci ve öğretmende etkili sınıf yönetimi için önemlidir. Olumlu yönde olmasıyla birlikte sınıf yönetiminde etkililik ve eğitim-öğretimde başarı sağlanacağı düşünülmektedir (Sırtkaya ve diğerleri, 2023).

Etkili bir sınıf yönetiminin gerçekleşebilmesi için bulunması gereken yetkinlikler Gürsel ve diğerleri (2011) tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

- a. Okullarda yeni dönemlerin başlangıcında düzene ve sisteme önem vermek.
- b. Öğrencilerin var olan tutum ve davranışlarını etkileyen unsurları belirleyip değerlendirmek. Bu tutum ve davranışları olumsuzsa olumluya çevirmek için çalışmalar yapmak.
- c. Sınıf ortamını ve öğrenciler arasındaki etkileşimi iyi şekilde düzenlenmek.
- ç. Sınıfta öğretmen-öğrenci iletişiminin etkili ve iyi düzeyde gerçekleşmesi için hazırlıklar yapmak.
- d. Öğrencilerin motivasyonunu yüksek seviyede tutmak için çalışmalar yapmak.
- e. Sınıfta, fiziksel ve sosyal ortamı öğrenciler açısından iyi derecede düzenlemek.
- f. Sınıf yönetimi ile ilgili disiplin kuralları herkes tarafından kabul görecektir şekilde düzenlenip herkese eşit uygulanmasını sağlamak.
- g. Sınıfta öğretim yöntem ve tekniklerini etkili kullanmak için yapılması gerekenleri iyi belirlemek ve bilmek.

ğ. Sınıfta karşılaşılabilecek muhtemel davranış sorunlarına karşı alınması gereken önlemleri açık bir şekilde belirlemek.

h. Sınıfta uygulanacak olan etkinlikler için etkili zaman yönetimini planlamak.

ı. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların ihtiyaçlarını karşılanması amacıyla gerekli önlemleri almak.

i. Sınıftaki kaynakları etkili şekilde kullanılmak için planlama ve düzenlemeler yapmak.

j. Öğretmen ve öğrencilerin sınıf yönetimi ile ilgili görev ve sorumluluklarını iyi bilerek uygulanmasını sağlamak.

Etkili sınıf yönetimi için yukarıda belirtilen maddeler göz önünde bulundurularak uygulanırsa daha başarılı sonuçlar elde edileceği aşikârdır. İçinde bulunulan mekân, zaman ve durumlara yönelik gerekli olan farklı unsurlar da saptanabilir ve uygulanabilir (Gürsel ve diğerleri: 2011).

Sınıf Yönetimi Modelleri

İyi ve etkili bir sınıf yönetimi gerçekleştirmek için modeller, metotlar ve yöntemlerden yararlanmak gerekmektedir. Öğretmenler sınıflarda karşılaştıkları sorunları çözmek ya da en aza indirmek için sınıf yönetimi modellerini kullanmaktadır (Yeğen, 2019).

Çalışmamızda yaygın olarak kullanılan sınıf yönetim modelleriyle birlikte çok az kullanılan geleneksel sınıf yönetimi modeli hakkında da bilgiler toplanmıştır.

Tepkisel Model

İstenmeyen kurulan düzen sonucuna veya bir davranışa tepki vermek ile oluşturulan sınıf yönetimi modelidir. Tepkisel modelle istenmeyen durum veya davranışın değiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu açıklamadan hareketle sınıf yönetiminin klasik modeli olduğu söylenebilir. Modelin işleyişi, istenmeyen sonuç-tepki olarak saptanmıştır. Düzeni sağlamak için pekiştireç olarak ödül-ceza türü etkinlikleri içermektedir. Etkinliklerin yönelimi, gruptan çok bireye yöneliktir. Bireye yönelik olması tüm öğrencilerin göz ardı edilmesine sebep olmaktadır(Başar, 1999). Tepkisel yaklaşım olarak da yer alan tepkisel model; ödül ve ceza pekiştireçleriyle desteklendiği için davranışçı kuramdan izler taşıdığı düşünülmektedir. Bu yaklaşım “tepki tepki doğurur” düşüncesiyle uzmanlarca eleştirilmektedir (Güvenç, 2024).

Bu modele sık başvurmak zorunda kalan öğretmenin, sınıf yönetimi becerilerinin yeterince gelişmediği, diğer üç modeli gereğince kullanmadığı söylenebilir. Tepkisel model, eylem gerçekleştikten sonra kullanıldığı için sınıf yönetimini öğretmen ve öğrenci açısından düzen bozulması yönünden olumsuzluk barındırabilir. Verilen tepkilerin azlığı çokluğu tahmin edilemeyeceği için sınıf ortamını uzun süre bozulmaya yönleltebilir. Ancak gerekli durumlarda da kullanılması doğru olabilir. Örneğin, iki öğrencinin ileri boyutta birbirine yönelik fiziksel açıdan olumsuzluk (şiddet, kavg) içeren davranışlarında tepkisel model kullanmak yerinde olacaktır.

Önlemisel Model

Planlama düşüncesine bağlı, geleceği kestirme, istenmeyen davranış ve sonucu olmadan önleme eğilimindedir. Bu modelin amacı, sınıf sorunlarının ortaya çıkmasına olanak vermeyen bir düzenleme yapmak ve sınıfta sistemli bir işleyiş oluşturmaktır. Bu doğrultuda tepkisel modele gereksinimin azaltılması da hedeflenmiştir. Tepkisel model, sınıfta uygulanan etkinlikleri “kültürel sosyalleşme süreci” olarak ele almaktadır. Sınıfta, yanlış davranışa fırsat vermeyen, eylem gerçekleşmeden önlenmeye çalışılan bir sistem oluşturmaya çalışmaktadır. Oluşturulmaya çalışan bu sistem için birtakım hazırlıklar yapılması gerekmektedir. Bu hazırlıklar; eğitim öncesi düzenlemeler, istenen davranışın kolayca gösterilebileceği bir ortam,

istenmeyen davranıştan uzaklaştırıcı kurallar, plan ve programlar olarak belirlenmiştir. Sınıfta uygulanan etkinlikler bireyden çok gruba yönelik olduğu için bütünsellik sağlanmaya çalışılmaktadır (Başar, 1999). Önlensel model, sınıfta bir sorun ortaya çıkmadan öngörülebilmesi ve sorunun kaynaklarının çözüme kavuşturularak ortadan yok edilmesini sağlamaya çalışan modeldir. Örneğin, sınav esnasında kopya çekme durumu oluşmayacak şekilde öğrencileri yerleştirmek sorun çıkmadan önlenmesini sağlar. Diğer bir örnek de ise sınav esnasında, öğretmenin denetimi olmadığına olumsuz davranış gösterme olasılığı olan öğrenciyi öğretmen masasına yakın bir yere oturtmak sorun çıkmadan önlem alındığını gösterir (Güvenç, 2024). Sınıf yönetiminde önlensel modelin temel unsurları; öğrenciyi tanıma, öğretmen hazırlığı, öğretmenin özel hazırlığı, sınıf kuralları oluşturma, sınıfta gözlenen istenmedik davranışların nedenleri ve önleme yolları şeklinde belirlenmiştir (Bilir, 2014).

Bütünsel modelde öncelikli tercih edilmesi istenen modeldir. Sınıf yönetimini doğrudan etkileyen istenmeyen davranışların eylem gerçekleşmeden engellenmesi öğretmen ve öğrenci açısından olumlu güdülenmeyi artırmaktadır. Bu sayede eğitim-öğretim sistemindeki amaçlara kolay ve başarılı şekilde ulaşılacağı düşünülmektedir.

Gelişimsel Model

Öğrencilerin davranışları ve onlara yönelik oluşturulacak tepkilerde gelişimsel özelliklerin dikkate alınmasını savunan bir model olarak tanımlanmıştır. Gelişimsel model, okul sürecini her yönüyle etkilediği için sıkça tercih edilebilmektedir. Özellikle eğitim-öğretim sisteminin başlangıç kademelerinde (ana sınıfı, ilkököl) sıklıkla tercih edilebilecek olan modeldir (Güvenç, 2024). Jacobsen (1985, Akt: Başar) bu modeli dört basamaktan oluşturur. Birinci basamak, onuncu yaşa kadar süren, nasıl öğrenci olunacağını öğrenildiği zaman dilimidir. Öğrenci, okula gelmeye başladığı yaşla ilişkili olarak da öğrenim, düzen, kurallar, grup içerisinde davranışlar gibi birçok kavram hayatına girmesiyle zorlanmalar yaşayabilir. Bu süre diliminde öğretmene çok iş düşmektedir. İkinci basamak, on-on iki yaş arası dönemdir. Sınıf yönetimine verilen ağırlık da azalma görülür. Öğrenciler olgunlaşma döneminde olduğu için sınıf düzenine uymaya, öğretmeni hoşnut etmeye istekli davranışlar sergilemektedir. Üçüncü basamak, on iki- on beş yaşlar arasındadır. Öğrenciler zevk ve destek almak için arkadaşları ile birbirlerine bakma eylemini sıkça yapmaktadır. Çevresine hâkim olma görüntüsü vermek isteyebilirler. Öğretmeni sıkıntıya sokmayı seçebilir, bunun sonunda arkadaşlarının beğenisini de kazanabilirler. Düzene karşı sorgulama başlatırlar. Örneğin, sınıf yönetimi kurallarının nedenlerini sorgulayıp bulmaya çalışırlar. Dördüncü basamak, lise yıllarıdır. Öğrenciler, kim olduklarını, nasıl davranmaları gerektiğini anlamaya başladıkları süreçtir. Bu süreçte öğrenciler sosyalleşir ve akıllanır. Öğrencinin hem fiziki hem de sosyal yönden gelişimini esas alan bu model hazırbulunuşlukla da ilişkili olduğu kabul edilebilir. Fiziki olarak bir şeyleri yapabilme becerisi, sosyal düzen içerisinde kendini konumlandırma ve öğrenim yönünden önceki öğrenmelerin yeterli olup olmadığı yönlerinden dikkat gerektiren bir modeldir. Bu modelde sınıftaki tüm öğrenciler gözetilerek etkinlikler yaptırılmaktadır. (Başar, 1999). Sınıflarda sıkça kullanıldığı düşünülen bu modelin eğitim-öğretim sistemini olumlu yönde desteklediği görülmektedir. Gelişim ile birlikte diğer unsurların da göz önünde bulundurulması gerektiği kanaatindeyiz.

Geleneksel Model

Öğretmen merkezli bir yapıda oluşturulmuştur. Diğer bir deyişle öğretmenin aktif, öğrencilerin pasif konumda olduğu bir anlayışın hâkim olduğu modeldir. Yine bu model de öğretmen otoritesinden söz edilmekte olup sert, baskıcı bir tutum izlenmekte sıkça ceza

uygulanmaktadır. Geleneksel sınıf yönetiminde kuralları öğretmen tek başına belirlemekte ve öğrenenlerin bu kurallara harfiyen uymaları beklenmektedir (Kaplan Özdal, Özdal, Çağanağa, 2017). Sınıf yönetimi modellerinden “Bütünsel Model” ayrıntılı olarak aşağıda ele alınmıştır.

Bütünsel Model

Sınıf yönetiminde içinde bulunulan durum, zaman ve mekâna göre farklı modeller de davranım oluşabilir. Her durumda her zaman diliminde etkili ve iyi sınıf yönetimi yaklaşımında bir model her ihtiyacı karşılayamayabilir. Bu durum da etkili ve iyi tek bir model bulunması zordur. Bu da öğretmeni farklı modellerde davranmaya yöneltir (Gündüz, 2004).

Sınıf yönetimi modelleri ayrı ayrı kullanabilecekleri gibi bir arada da kullanabilmektedirler. Örneğin sınıf içinde birtakım sorunlar oluşmadan gerekli tedbirleri almak isteyen bir öğretmen önlemsel modeli kullanmakla birlikte, istenmeyen davranış ve sınıf kurallarının ihlal edilmesiyle karşılaştığı zaman tepkisel modeli de kullanabilir. Aynı zamanda sınıf içi düzenlemelerde ve etkinliklerde öğrencinin gelişim düzeylerini ve ilgilerini dikkate alarak gelişimsel modeli de kullanmış olur (Yeğen, 2019). Yeğen’in (2019) bu örneklerinden hareketle modelleri içinde barındıran bir modele ihtiyaç duyulduğuna da ulaşabiliriz. Bu ihtiyacı da bütünsel modelin içerik ve özellikleriyle karşıladığı düşünülmektedir.

Başar (1999) araştırmaları sonucu bütünsel modeli sınıf yönetimi algılarını bütünleştiren bir model olarak nitelendirmiştir. *“Önlemsel sınıf yönetimine öncelik verme, gruba olduğu kadar bireye de yönelme, istenen davranışa ulaşabilmek için istenmeyen nedenlerini ortadan kaldırma amaçları”* (Başar, 1999: 16) doğrultusunda oluşmuştur. Bütünsel modelde, uygun ortamlarda istenen davranışların gerçekleşeceği bilinci vardır. Bundan dolayı ortam düzenleme unsuru ön plandadır. Önlemsel model kullanılsa dahi oluşabilecek sorunları engellemek amacıyla tepkisel model yönetim araçlarından yararlanma vardır. Bu etkinlikler sürecinde seçilecek davranış unsurları öğrencinin gelişim basamakları ile uyumlu olanlardan seçilmektedir. Bütünsel model için sınıf yönetiminin sistem modeli tanımı da yapılmaktadır. Bütünsel modelin çevre boyutunda; okul, aile, boş zaman etkinliklerinin yer aldığı arkadaş çevresi vardır (Başar, 1999). Sarpkaya ve diğerleri (2010) bütünsel model için sınıf yönetimini etkileyen tüm öğelerin (öğretmen, öğrenci, fiziksel ortam vb.) birlikte dikkate alınması gerektiğini belirtir. Sınıf yönetimini öğretmen, öğrenci vb. tüm öğeleriyle bir bütün olarak gören bir yaklaşımdır (Sarpkaya, 2010). Bütünsel model; tüm önlemsel yönetim çalışmaları, öğrenci davranışlarını dikkate alma, birey kadar grubu da ön planda tutma etkinliklerine rağmen istenmeyen davranışların ortadan kalkmadığı durumlarda son seçenek olarak tepkisel sınıf yönetimi modelinin araçlarından (ödül-ceza) yararlanılabileceğini kabul eden bir modeldir (Küçükahmet ve diğerleri, 2003).

Yukarıda açıkladığımız tanımlardan hareketle “bütünsel model” sınıf yönetimini etkileyen faktörler açısından ve olumsuz durumlar karşısında tepkisel, önlemsel, gelişimsel modellerin belirli yönlerde ön plana çıkmasından hareketle bütünselliği yönünden aktif kullanılması gereken yöntemlerden biri olarak düşünülmektedir. Durum, olay ve hareketlerden kaynaklı bir model de sınırlanmak etkili sınıf yönetiminin daha az verimli olabileceği düşünülmektedir. “Bütünsel Model” kapsayıcılığı yönünden dikkat çeken modellerden birisidir. Çalışmamızda “bütünsel model”in sınıf yönetimindeki yerini ve önemini belirtmek için elde edilen bilgi ve araştırmalar bir bütün olarak ortaya konmuştur.

Materyaller ve Yöntem

Araştırmada doküman incelemesi metodu kullanılmış ve derinlemesine bir literatür taraması yapılmıştır. Literatür taramasında makalenin genel içeriği ile ilişkili olan sınıf yönetimi ve sınıf

yönetimi modelleriyle ilgili o alandan ön plana çıkan kaynaklar öncelikli taranıp temel unsurlarına yer verilmiştir. Etkili sınıf yönetiminin gerekliliği ve bunu sağlamada bütünsel modelin yeri ve önemini belirtmek için bu konularda bilgiler ayrıntılı şekilde taranmıştır. Bütünsel modelin kullanımı ve özelliklerinin bir arada bulunduğu çalışmaların sınırlı olduğu saptanmıştır. Bu modelle ilgili açıklamalar, tanımlar, üzerine yapılan nicel ve nitel araştırmalar taranıp etkili sınıf yönetimine katkıları ve modelin önemi belirtilmeye çalışılmıştır.

Sonuç

Eğitim-öğretim bütün toplumlarda önemli bir yere sahiptir. Eğitim-öğretim sistemi toplumdaki bireyleri sosyal özelliklerini belirli bir düzeye getirme ya da becerilerini geliştirerek mesleki alanda profesyonelliğe ulaştırmayı amaçlamaktadır. Bireylere yönelik bu amaçlar okullarda küçük yaşlardan itibaren başlamaktadır. Eğitim-öğretim sisteminde başarı elde etmek için öğretmenlerin sınıf yönetiminde etkili olması gerekmektedir. Etkili sınıf yönetiminde öğrencilerin özellikleri ön planda tutulup sınıf düzenini sağlamak, zamanı etkili kullanmak, sınıf kurallarını oluşturmak, öğrencilerin derse katılımını artırmak ve çıkabilecek sorunları ortadan kaldırmak gibi hususlar dikkate alınmalıdır. Bunlarla birlikte sosyal düzende var olan çevre ve aile ile ilişkilerin de ön planda tutulması gerektiği düşünülmektedir.

Etkili sınıf yönetiminin önemli unsurlarından birisi de sınıfta uygulanacak olan sınıf yönetimi modellerinin seçimidir. Öğretmenler sınıfın özelliklerine göre şekil almayı düşünseler de yöntemler konusunda donanımlı olup en uygununu kullanmayı tercih etmelidirler. Hatta sınıf ortamında anlık gelişen durumlara karşı ya da süreklilik gerektiren durumlara karşı uygun olan modelleri bir arada kullanılması gerektiğini düşünmekteyiz. Eğitim-öğretim sistemindeki bütün kademelerde (ana sınıfı, ilkokul, ortaokul, lise hatta üniversitelerde) öğrencilerin gelişim özellikleri, sınıf ortamında oluşabilecek istenmeyen davranışların en aza indirilmesi ya da yok edilmesi, akademik başarı, sosyal düzen ve topluma uyum vb. birçok sahada en uygun yönetim modeli ne ise o an için onun kullanılması kanaatindeyiz.

Alanla ilgili taramalardan hareketle bütünsel modelin kullanımıyla ilgili şu önerilerde bulunabiliriz:

1. Öğretmenler, bütünsel modelin kapsayıcılığı ve içerdiği sınıf yönetimi modelleri sayesinde sınıf yönetiminde etkililiği artıracığını dikkate almalıdır.
2. Öğrencilerde istenen davranışların ve akademik başarının oluşturulması için uygulandığı düşüncesi öğretmenlere aktarılmalı ya da hatırlatılmalıdır.
3. Etkili sınıf yönetiminde öğretmenler, bütünsel modeli kullanmayı tercih etme konusunda teşvik edilmelidir.
4. Çok yönlü kullanımının olması başarıyı da beraberinde getirip sınıf yönetimini kolaylaştıracağı düşüncesi de göz ardı edilmemelidir ve bütünsel model ile ilgili araştırmalar artırılmalıdır.

Etkili bir sınıf yönetimi sağlanmasında aynı sınıfta birden çok sınıf yönetimi modelinin kullanılması gerektiğini düşünmekteyiz. Bu düşüncemizi destekleyen model de bütünsel modeldir. Örneğin, sınıf öğretmenleri ders esnasında öğrencilerin yaş grubunu dikkate alarak gelişimsel modeli, sorun çıkarabilecek öğrencinin sorun çıkarmadan önlem alınması için önlemsel modeli, sınıf düzenini bozan bir öğrencinin tepkisel modelle uyarılması bütünsel modelin oldukça kullanışlı olduğunu destekler niteliktedir. Aynı sınıfta, aynı zaman diliminde ya da az fark olan zaman diliminde içinde bulunulan durumlara göre sınıf yönetim modellerinin tercih edilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Bu da bütünsel modelin önemini vurgulamakla birlikte daha çok kullanılmasına yönlendirme olacağı kanısındayız.

Referans

- Başar, H. (1999). Sınıf yönetimi. Ankara: MEB Yayınları.
- Bilir, A. (2014). Sınıf yönetiminde başarının aracı: Önlemsel model. *Folklor/Edebiyat*, 20(78), 203-214.
- Bozpolat, E., Usta, H. G., & Uğurlu, C. T. (2016). Öğrenci ve öğretim elemanlarının sınıf yönetim modellerine ilişkin görüşleri: Nitel bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59).
- Çelik, K., & Kıran, H. (2020). *Etkili sınıf yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çelik, N. A. (2006). İlköğretim okullarında görevli öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin algıları. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğ. Bil. Enstitüsü.
- Gündüz, H. B. (2004). *Eğitim, okul ve sınıf yönetimi*. Erçetin, Ş. & Özdemir, Ç. (Ed.ler), Ankara: Asıl Yayın Dağıtım.
- Gürsel, M. (2005). "Öğretim yılı öncesi hazırlıklar." *Sınıf yönetimi*. Kaya, Z. (Ed.) 5. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Güvenç, H. (2024). Sınıf yönetim modelleri. 10 Ocak 2024 tarihinde (<http://www.hulyaguvenc.com/home/sinif-yonetim-modelleri/> adresinden erişildi).
- Ilgar, L. (2005). *Eğitim yönetimi, okul yönetimi, sınıf yönetimi*. İstanbul: Beta Yayın Dağıtım.
- Kandemir, F. S. (2016). Gaziantep ili Araban ilçesindeki ilköğretim okullarında sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik öğretmen tutumlarının incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüleri.
- Kaplan Özdal, A., Özdal, H., & Çağanağa, Ç. K. (2017). Sınıf yönetimine yönelik yüksek lisans ve doktora tezlerinin içerik analizi bakımından değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 12(21).
- Kaya, Z. (2003). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kıran, H., Demirtaş, H., Taş, A., Tabancalı, E., Tok, Ş., Erkiş, T. A., . . . Dağlı, A. (2005). *Etkili sınıf yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Küçükahmet, L., Ataman, A., Külahoğlu, Ş. Ö., Çalık, T., Altıntaş, E., Özkılıç, R., . . . Koşar, E. (2003). *Sınıf yönetiminde yeni yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sarıtaş, M. (2003). *Sınıf yönetiminde yeni yaklaşımlar*. Küçükahmet, L. (Ed.), 3. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sarpkaya, R., Erdem, A. R., Yücel, C., Arslan, H., Bayrakçı, M., Gürkan, U., . . . Yılmaz, S. (2010). Sınıf yönetimi. Ankara: İhtiyaç Yayıncılık.
- Sırtkaya, P., Pelit, K., Tebelles, M. ., & Uçal, K. Z. (2023). Sınıf yönetimine yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 3(10), 1891–1912.